

**«Кадырбаев оқулары – 2020»
VI Халықаралық ғылыми
конференциясы**

**VI Международная научная
конференция
«Кадырбаевские чтения – 2020»**

МУЗЕЙ ІСІ СТАТИСТИКАСЫ: САРАПТАМАЛЫҚ ТАЛДАУ (АҚТӨБЕ Өңірінің музейлері бойынша)

Б. І. Қалнияз

Музейлік статистика – музейлердің дәстүрлі жұмыс бағытындағы музей бірлігін, музейге келушілер, музейдің ақпараттық технологиясын, музейлік жобалардың іске асуын, музеологиялық басылымдардың айналымға енуін, музей коммуникациясында қоғаммен байланысын есепке алып, тіркеп, сараптау жасап отыратын саласы. Музейлік статистика жүргізу, оны жүйелеп, жариялау музейдің ғылыми-көпшілік жұмыстарының бір бағыты болып та саналады.

Қазақстан Республикасында жалпы музейлер саны 250 бірлікті құрайды. Ақтөбе облысында бұл көрсеткіш музейлер саны жағынан еліміз бойынша алдыңғы қатарлы бестікке еніп отыр. Олардың қатарында музейлер саны басым көрінген облыстар: Алматы облысы – 29, Түркістан облысында – 27 және Қарағанды облысында музейлер саны – 22 бірлік. Көрсеткіште 4 орын Ақтөбе облысында – 19, және музейлері 17 бірлікті құрайтын – Атырау, Жамбыл, Шығыс Қазақстан облыстары тізімді жалғастырады.

Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігі Статистика комитетінің Ақтөбе облысы статистика департаментінің мәліметіне сүйенсек, 2019 жылы Ақтөбе облысы бойынша музейлер саны 19 бірлікті құрады және 2018 жылмен салыстырғанда «Руханият» облыстық музейінің жабылуына байланысты 1 бірлікке азайды. Дегенмен былтырғы жылдың басынан бері облыстық тарихи-өлкетану музейінің құрамына өткен Руханият музейінің орнына жаңадан «Руханият» көрме-залы жасақталып, өз келушілеріне есігін қайта ашты.

2019 жылы облыс музейлерінде жалпы саны 6987 экскурсия, 1261 дәріс, 780 көрме және 501 бірлікті құрайтын басқа да іс-шаралар түрі өткізілген. Бұл көрсеткіштер музейлер тарапынан халықтың мәдени-ағарту ісіне қосып жатқан үлесінің айтарлықтай ерекше екенін аңғартады. Сонымен қатар музейге келушілердің жалпы саны жылға шаққанда 292 мың адамды, оның ішінде балалар – 149,9 мың адамды немесе 51,3% құрады. Өз кезегінде өңірдегі өзге де мәдени мекемелер мен ұйымдардың жылға шаққандағы адам санынан музей келушілері мен тыңдармандары басымдау түсіп отыр. Салыстырмалы түрде өткен жылғы көрсеткіште театрға келетін көрермендер саны – 237 мыңды құраса, кітапханаға мойын бұратындар саны – 265 мың бірлікті құрайды, ал, музейлер бойынша жылдық көрсеткіш 292 мың адамды қамтыды.

Жалпы өңірдегі 19 музей қатарында облыс орталығы – Ақтөбе қаласы бойынша – 5 музей, оның ішінде облыстық деңгейде – 3 музей тіркелген. Сондай-ақ қала бойынша статистикалық мәліметте облыстық тарихи-өлкетану музейінің Алға, Қобда аудандық бөлімдері де қоса берілген. Одан бөлек аудандық деңгейде – 12 музей, кешен, ауылдық деңгейде – 2 музей тіркелген. 12 ауданның 11-і бойынша аудандық музейлер Әйтеке би, Байғанин, Қарғалы,

Қобда, Мәртөк, Мұғалжар, Ойыл, Темір, Хромтау, Шалқар, Ырғыз аудандарының орталықтарында орналасқан.

Музейлердің басым көпшілігі тарихи-өлкетану бағытында қызмет етеді. Одан бөлек кешендік, мемориалдық және өнертану бағытындағы музейлер бар. Мемориалдық музейлер қатарында Ақтөбе қаласындағы Кеңес Одағының Батыры Әлия Молдағұлова музейі, Мұғалжар ауданы Ембі қаласындағы Ағайынды Жұбановтар музейі және Әйтеке би аудандық Толыбай ауылындағы Әбілқайыр хан музейі мен Қобда ауданы Жиренқопа ауылындағы Қобыланды мемориалдық кешен-музейі бар.

Келушілер көрсеткіші жоғары музейлер қатарында халық көп шоғырланған облыс орталығындағы облыстық тарихи-өлкетану музейі мен облыстық өнер музейін атап өтуге болады.

Ақтөбе облысында музейлерге көңіл бөлініп, санының арта түсуі 2000 жылдардың орта тұсында басталды. Нақтырақ Ақтөбе өңірі бойынша 2000 жылдардың басында бар-жоғы үш-бес музей қызмет еткен болса, бұл көрсеткіш мемлекеттік «Мәдени мұра» бағдарламасы іске қосылған 2003-2004 жылға дейін өзгеріссіз тұрған болатын. 2004 жылдан бастап өңірде 8 музей ашылып, қызметіне кірісті. Содан кейінгі жылдары музейлер саны жылына бір-екі музейге артып отырды.

Ендігі міндет бүгінгі заманауи талаптарға сәйкес музейлер желісі мен бірлігін сақтай отырып олардың сапалық көрсеткіштеріне де мән беру қажет. Осы орайда статистиканы сөйлетсек: облыс музейлерінің негізгі қордағы жәдігерлерінің жалпы саны өткен есепті жыл аяғына 93,8 мың бірлікті құрады, одан жыл ішінде 34,8 мың бірлік немесе 37,1% көрмелерге қойылып көпшілікке көрсетілді. Оның ішінде негізгі қордағы электронды форматтағы жәдігерлер саны 24,6 мың бірлікті құрады. Жалпы музей қорына мәдени құндылықтарды көптеп жинау, оны зерттеу және цифрландыру жұмыстары күн тәртібінен түспейтін музей ісіндегі басым бағыттардың бірі екендігін тілге тиек етеміз.

Қорыта келгенде музейлердің өз коллекцияларын сақтау, зерттеу және жұртшылыққа насихаттауымен қатар оның мәдени-ағарту, ғылыми-зерттеу функцияларын атқаратын кешенді институт ретіндегі жұмыстарын одан әрі қарай жетілдіріп, жүйелі түрде жүргізілуін назардан тыс қалдырмаған жөн деп есептейміз.

Пайдаланылған әдебиеттер мен деректер:

1. <https://stat.gov.kz/> Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігі Статистика комитетінің Ақтөбе облысы Статистика департаменті (Қаралған күні: 25.10.2020).

2. Музейная статистика \ <http://vocabularies.unesco.org/browser/thesaurus/fr/page/concept7182?clang=ru> (Қаралған күні: 25.10.2020).